

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskola

Nagy Krisztina

**A MÉDIAMŰVELTSÉG MÉDIAPOLITIKAI JELENTŐSÉGE ÉS
SZABÁLYOZÁSI KERETEI**

című doktori értekezésének

TÉZISEI

Témavezető:
Polyák Gábor PhD
habilitált egyetemi docens

Pécs
2017

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A digitális technológia hatására az infokommunikációs környezet gyökeres átalakulása fókuszba helyezi a médiaműveltség fejlesztésének kérdését. A médiaműveltség a digitális kor műveltsége: nélkülözhetetlen az információs környezetben való eligazodáshoz, a digitális kommunikációban való aktív részvételhez, a médiakörnyezetben rejlő kockázatok és veszélyek elkerüléséhez. Noha a digitális világ kialakulásakor, a 2000-es évek elején a médiaműveltség fejlesztése komoly lendületet kapott azzal, hogy számos országban megjelent a médiaszabályozásban és az oktatási rendszerben, később jelentősége ellenére nem tudott megfelelő hangsúllyal megjeleni a közpolitikai gondolkodásban. Az elmúlt tíz-tizenöt évben nagyrészt elmaradt az a szisztematikus építkezés, amely a digitális médiakörnyezet változásához igazította volna a médiakörnyezet értő, felelős, tudatos használatához szükséges ismeretek, képességek megszerzését. Elmaradt a médiaműveltség fejlesztéséhez kapcsolódó állami szerepvállalás újraértelmezése, az állami feladatok hozzáigazítása a megváltozott infokommunikációs és médiakörnyezethez.

Az elmúlt években készült kutatások európai szintű jelenséggé írnak le a médiaműveltség fejlesztését célzó átfogó koncepciók hiányát. Általános jelenség, hogy az érintett területek, mint az audiovizuális politika, a gyermek- és ifjúságvédelem, a kultúrpolitika, a foglalkoztatáspolitikai, és a digitális politika irányából megfogalmazott kockázatok és igények nem tudtak megfelelően kapcsolódni az oktatáspolitikai kihívásokhoz, a politikák konvergenciája ezen a területen nem valósult meg. Hiába szorgalmazta ezt számos európai dokumentum, a médiaműveltség fejlesztéséhez kapcsolódó állami szerepvállalás újragondolása, a fejlesztés hatékony intézményesítése még a médiaműveltség fejlesztése területén komoly hagyományokkal rendelkező országokban sem történt meg.

A kutatás célkitűzése a médiaműveltség fejlesztéséhez kapcsolódó állami szerepvállalás alkotmányos alapjainak, területeinek és lehetséges eszközeinek feltárása volt. Egy olyan feladattérkép, egyben intézményesítést biztosító szabályozási keret körvonalazása, amely definiálja az állami szerepvállalás területeit és e feladatok lehetséges megoldásait. A médiaműveltség keresztfeladat jellege miatt a szabályozási- és intézményi környezet fejlesztése sokféle területet érint, ezekből kiemelve vizsgáltam meg részletesebben, hogy a médiaszabályzás eszközrendszere milyen irányba fejleszhető, milyen szabályozási megoldások biztosíthatják a médiaműveltség egész társadalmat elérő fejlesztését.

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei

A kutatás során áttekintettem az infokommunikációs környezet átalakulásával a médiakörnyezetben tetten érhető változásokat, valamint azokat a jelenségeket, amelyek a jelenkorban alakítják, formálják a személyes, a közösségi, és a tömegkommunikáció világát. Bemutattam az infokommunikációs technológia hatására a társadalmi viszonyokban, a társadalom és a média működésében, a médiahasználatban tetten érhető változásokat. Ezzel összefüggésben az újmédia által teremtett környezetben jelentkező társadalmi konfliktusokat, és kockázatokat. A technológiai fejlődés eredményeként létrejövő társadalmi környezetben a médiahasználat újfajta ismereteket és kompetenciákat igényel, a médiaműveltség az információhoz való hozzáférés, a használat és a társadalmi részvétel feltételévé válik. A dolgozatban megvizsgáltam a médiaműveltség fogalmának alakulását, fejlődését, és feltártam a különböző megközelítések, fogalmi rendszerek különbségeit, az ebből következő eltérő társadalmi elvárásokat. Kifejtettem, hogy a médiaműveltség fogalmának

rétegei milyen kapcsolatban vannak az új információs környezet teremtette társadalmi valóság megragadható jelenségeivel.

A médiaműveltség szabályozási és intézményi megoldásainak vizsgálata során megkerülhetetlen az alapjogi szempontú elemzés, a médiaműveltség alapjogi összefüggéseinek rögzítése, amely kijelöli, és megalapozza a médiaműveltség helyét és jelentőségét. Korábban a médiaműveltség jellemzően a gyermekvédelem, és a közoktatás kontextusában jelent meg, de még e területek alapjogi megalapozásához is kevés fogódzót kínál a jogi irodalom. A médiaműveltség alapjogi megközelítése, ennek alapos vizsgálata eddig kevésbé kimunkált terület volt. A digitális technológia eredményeként zajló gazdasági-társadalmi változások az alapjogok széles körét érintik a politikai szabadságjogoktól a szociális és kulturális jogok és a harmadik generációs alapjogok gyakorlásáig. A kutatás során három alapvető emberi jog: a gyermekek jogai, a véleménynyilvánítás szabadsága és a művelődéshez való jog érvényesülését vizsgáltam. A médiaműveltség elhelyezése ezen alapjogok kontextusában annak feltárását célozza, hogy a digitális kommunikációs környezetben melyek azok a jelenségek, változások, amelyek befolyásolják e jogok érvényesülését, illetve mindez milyen állami szerepvállalást igényel a médiaműveltség fejlesztésével összefüggésben.

Az állami felelősségvállalás területeinek megfogalmazása az elmúlt években született stratégiai dokumentumok, a különböző európai intézmények dokumentumai, szakértői anyagok, már meglévő szabályozási megoldások vizsgálatára épült. A kutatás során a dokumentumelemzés módszerével tártam fel az általánosan megragadható közös elemeket, az állami szerepvállalás körvonalazásának elvi kiindulópontjait. Az eredmények alapján összeállítottam az állami szerepvállalás területeinek térképét és működési modelljét, azokat a szabályozási és intézményesítési feladatokat, amelyek a médiaműveltség fejlesztésével összefüggésben megfogalmazhatók. A szabályozási területek és az eszközrendszer bemutatása körében figyelmet fordítottam a megvalósítás korlátainak, nehézségeinek, és kockázatainak tárgyalására is. A szabályozási területeken belül kiemelten foglalkoztam a médiajog témakörével, a médiapluralizmus és a gyermekek védelmét biztosító szabályozási célok és a médiaműveltség fejlesztésének összefüggéseivel.

A kutatás részeként empirikus kérdőíves kutatást végeztem pedagógusok, médiatanárok körében. Az iskolai oktatás, a pedagógusok egyértelműen kulcsszereplői a mai médiakörnyezetből fakadó, a gyerekeket és a fiatalokat elérő társadalmi kockázatok kezelésének. Ez az a csoport, amely jól definiálhatóan érdemben tudja alakítani a közeljövő társadalmi folyamatait. Természetesen a dolgozat más fontos, érdekelt szereplőket is azonosít, sőt az állami szerepvállalás körvonalazása kapcsán hangsúlyosabban foglalkozik a közigazgatással, illetve a médiapiaci szereplők körével, mégis a pedagógusok szerepének, attitűdjeinek megismerése a médiaműveltség fejlesztésének lényeges kiindulópontja. Ehhez kapcsolódóan sztenderd kérdőíves adatgyűjtéssel arra kerestem választ, hogyan gondolkodnak a pedagógusok a mediaszabadságról, a média működési mechanizmusairól, illetve a média és az iskolai oktatás viszonyáról. Nem a lehetséges médiaműveltség tantárgy tartalma és módszerei álltak a kutatás középpontjában, hanem az az alapvető viszonyulás, ahogy a pedagógusok a médiakörnyezetet, a média világot látják, illetve hogyan helyezik el saját magukat, saját szerepüket ebben a változó médiakörnyezetben. A beérkezett adatokat statisztikai elemzés módszerével értékeltem.

III. A kutatás eredményeinek összefoglalása

Az információ kora

A dolgozat első része a digitális technológia hatására az infokommunikációs és médiakörnyezet illetve a médiahasználat jelenség szinten is megragadható változásait mutatja be. A jelenkor társadalmi valóságának leírására használt információs társadalom alap gondolata szerint egy olyan társadalomban élünk, ahol az információ vált a társadalomszerveződés meghatározó erejévé, az információ létrehozása, feldolgozása és továbbítása vált a termelékenység és a hatalom alapvető forrásává. Az információs technológia forradalma óriási mértékű tárolási kapacitást, illetve rendkívül gyors adattovábbítást biztosított, amely megalapozta egy új minőségű információtermelés és továbbítás technikai feltételeit. A digitális technológia által átalakított médiakörnyezet és kommunikációs kultúra soha eddig nem tapasztalt információbőséget teremtett. Az információ mennyiségében bekövetkezett változás mellett az információs technológia térhódítása a társadalmi viszonyok minőségi átalakulásával is együtt jár. Elfogadva, hogy a társadalmi lét alapvető meghatározója az emberek közötti kapcsolódás, és a kapcsolódások intenzitása, az információs technológia alapjaiban alakította át az emberek közötti kapcsolatteremtés feltételeit, egy új társadalmi szerveződés infrastrukturális alapjait teremtette meg. A digitális technológia sokkal kisebb költséggel, sokkal gyorsabban, sokkal több ember számára biztosítja a kapcsolódás és a kommunikáció lehetőségét. A társadalom új működési rendjének az alapja a társadalom tagjainak újszerű összekapcsoltsága. Az információs technológia alapján létrejövő hálózatosodás, a hálózati kultúra létrejötté az egész társadalmi struktúrát alakítja, amelynek hátterében az idő és a tér új formáinak megjelenése áll. Az emberi lét alapvető dimenziója a tér, amelynek társadalmi jelentése a hálózati kultúrában megváltozik. Az infokommunikációs környezet fejlődése lehetővé teszi a térbeli jelenlét fokozódó elválasztását a mindennapi élet feladatainak végrehajtásától. Az információs társadalom hálózati kultúrájában létrejön az áramlások tere, amely az új társadalmi szerveződés formái alapja. A technológia eredményeként egyre kevésbé van meghatározó szerepe a fizikai térnek, helyette a hálózatok jelentik a kommunikáció és kapcsolódás új formáját, amelyek új keretet adnak a társadalom és benne az egyén működésének. A tér megváltozása mellett az idő dimenziója is átalakul. A hálózati struktúrában megszűnik a folyamatok időbeli sorrendje, az idő múlásának hagyományos logikája, a lineáris befogadást a hipertextek által kínált időugrások lehetősége váltja fel. Létrejön az időtelen idő, változik az időkezelés, meghatározóvá válik az egyidejűség logikája.

A digitális technológia térnyerése, az információs robbanás hatására alapjaiban alakult át az elmúlt negyedszázadban a gazdasági, társadalmi, kulturális környezet. Az online és a mobil terjesztési platformok megsokszorozódása az információhoz való hozzáférés, az információ terjesztése, az emberek közötti kommunikáció lényeges átalakulását eredményezte. A médiatechnológia jelenleg is zajló átalakulása, a hálózati kommunikáció globálissá válása, a közösségi médiaplatformok benépesülése megváltoztatja az emberi cselekvés lehetőségeit is. A változás nem pusztán a kommunikációt, kommunikációs szokásainkat érinti, hanem életünk egyéb területeire is meghatározó hatással van, a technológia jelen van a mindennapok apró cselekvéseiben. A médiakörnyezet lehetővé teszi, hogy folyamatosan jelen legyünk a média világában, illetve fordítva is igaz, a média folyamatosan jelen legyen a mi személyes világunkban. Az újmédiát sokkal nehezebb „kikapcsolni”, mint korábban az analóg médiakörnyezetet, életünk oly sok szálon kapcsolódik a technológiához, hogy a fejlett világban élő emberek számára ma már kevésbé képzelhető el a médiamentes környezet. Ez a helyzet egy folyamatos nyitottságot jelent a nyilvánosság, a különböző

nyilvánosan hozzáférhető csatornák számára. Rajtunk múlik, hogyan, mikor, mennyi időt töltünk a mediatizált nyilvánosság különböző szegleteiben.

Az információs társadalom anyagi alapjait egy új, globális hálózati gazdálkodás jelenti, amelyben megnő és meghatározó válik az információval kapcsolatos szektorok jelentősége. Az adatrobbanást, a mennyiségi növekedést minőségi változás is kíséri: nem pusztán az információs szektor bővülése történik, hanem az információs iparágban megjelenő új szolgáltatások és szereplők megjelenésével az információáramlás új minősége jön létre. A globálissá váló hálózati kommunikációban olyan új szereplők jelentek meg, és váltak meghatározóvá, mint az információ megtalálását segítő keresőmotor szolgáltatások (pl. Google), az információk összekapcsolásának új felületeiként működő közösségi média platformok (pl. Facebook, Twitter), vagy az online környezetben igénybe vehető globális kereskedelem szereplői (pl. Amazon). Ezekre a szereplőkre gyűjtőfogalomként használatos a platform kifejezés. A platformok alatt, azokat az online térben működő felületek értjük, amelyek üzleti, kereskedelmi és társas kapcsolat létrehozása és fenntartása érdekében az adatforgalom szervezésére automatizált technológiát használnak. A platformok meghatározó jellemzői: az algoritmusok által irányított adatforgalom, a platform struktúráját biztosító saját szabályozási rendszer, és üzleti modell. Fontos hangsúlyozni, hogy a platformok egyszerre technológiai, gazdasági és szociokulturális jelenségek. A platformok meghatározó szereplői az internetes információáramlásnak, az általuk használt algoritmusok határozzák meg az információfolyam jellemzőit, nagyon leegyszerűsítve azt, hogy kihez milyen információk, milyen tartalom jut el az interneten cirkuláló információözbönl. Az online szolgáltatások platform infrastruktúrája egy összetett viszonyrendszert ír le a felhasználók, a kommunikációs formák, a technológia és az üzleti modellek között, az emberi és a mesterséges intelligencia sajátos kombinációjaként.

A platformok jellemzője, hogy saját mechanizmusokat, szabályozási rendszereket hoznak létre, saját dinamikával rendelkeznek, és emiatt nehéz általános kategóriákkal leírni, meghatározni és kezelni őket. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy önállóan határozzák és határozhatják meg az információáramlást szabályozó algoritmusaik jellemzőit, az információ szelektálásának szempontjait, és a felhasználókkal való viszonyuk jellemzőit is. A piaci bevételekben és a felhasználók számában jól mérhető méreteik miatt ezek a platformok, illetve a mögöttük álló mamutcégek a globális kommunikáció megkerülhetetlen szereplői váltak. A globális hálózati kultúrában öt nagy platform (a Microsoft, a Facebook, a Google, az Apple és az Amazon) uralja az internetes piacot, mivel a különböző ágazati platformok is rajtuk keresztül működnek.

A platformok működése a felhasználó, fogyasztó oldaláról nézve számos előnnyel jár. Ilyen előny például hogy a platformok az információ egyfajta előválogatását kínálják, személyre szabják az információáramlást. Másik előnyként említhető, hogy kikerülhetővé teszik a nehezebb, olykor költségesebb hagyományos intézményeket, megoldásokat, leegyszerűsítik a mindennapok szervezési feladatait, a kapcsolattartást másokkal, a közösségek szerveződését, működtetését, a társadalomban való aktív részvételt. A működésük árnyoldala viszont hogy az olyan nagy platformokat működtető vállalkozások, mint a Facebook, vagy a Google új információs hatalomként jelennek meg, működésük az információ elosztása szempontjából asszimétrikus viszonyt teremt a felhasználókkal való kapcsolatukban. Az asszimetria abban áll, hogy míg ezek a platformok rengeteg információt gyűjtenek, folyamatosan „megfigyelik”, profilozzák a felhasználóikat, addig a felhasználóknak alig van ismerete az összegyűjtött információk kezeléséről, azok használatáról. Továbbá a felhasználók igencsak korlátozottan férhetnek hozzá a platformok működésére vonatkozó információkhoz, mivel a

szolgáltatók jellemzően az üzleti titokra hivatkozva alig osztanak meg a nyilvánosságban magukra és működésükre vonatkozó információkat. A platformok oldalán az ismeretöbbség, illetve a felhasználók oldalán jelentkező ismerethiány a felhasználók kiszolgáltatottságát eredményezi. A szakirodalom információk magánhatalomként nevesíti ezeket a szolgáltatókat, és új szereplőként tekint rájuk az információk hatalmi térben.

Mindezek miatt komoly aggályokat és mind az egyéni szabadságjogok érvényesülése, mind a társadalmi nyilvánosság demokratikus működése szempontjából kockázatokat vet fel, hogy jelenleg nincs megoldva a globalizált platformalapú kommunikáció társadalmi kontrollja. Alapvető kérdésként merül fel, hogy a platformok világába hogyan építhető be, hogyan jeleníthető meg a közérdek, olyan értékek, mint például az átláthatóság, hitelesség, biztonság, a magánélet védelme, a tisztesség? Problémát okoz, hogy a hagyományos, nemzetállami keretben meglévő szabályozási megoldások a globalizált információk környezetben kevésbé alkalmasak ezeknek az értékeknek a megjelenítésére, megőrzésére.

A hálózati társadalomban a médiahasználat is más dimenzióban jelenik meg. Míg korábban ez jellemzően a hagyományos tömegkommunikációs eszközök használatát jelentette, az emberek tájékozódási lehetőségeit, esélyeit és gyakorlatát írta le, addig ma már nem pusztán az információhoz való hozzáférést, hanem a társadalom működésében való aktív részvételt is jelenti. Az infokommunikációs környezet átalakulásával jelentősen megváltozott a média és a kommunikáció viszonya, míg korábban a hagyományos tömegműveltség fogyasztását jelentette a médiahasználat, addig mára ezek mellett a közösségi médiaplatformok, de még az egyéni kommunikáció technikai eszközök segítségével zajló folyamatai is a médiahasználat részeivé váltak.

A zajló változás a társadalom minden rétegét érinti, a digitális média korábban nem tapasztalt mértékben formálja a társadalmat. A technológiai fejlődés eredményeként kialakult kommunikációs környezet számtalan lehetőséget teremt az információhoz való hozzáférésre, a tanulásra, a nyilvános kommunikációban való részvételre. Az új kommunikációs környezet azonban az esélyek mellett számos kockázatot és veszélyt is magában hordoz mind az egyén, mind a társadalom számára. Csak néhány jelenséget említve: a médiakörnyezetben az új információk kapuőrök, a platformok meghatározóvá válása, az algoritmusok által uralt személyre szabott információáramlásból következő szűrőbuborék jelensége, a nyilvánosság fragmentálódása, vagy az álhírek tömeges, rendkívül gyors, határokat nem ismerő terjedése olyan jelenségek, amelyek megoldásra váró, szabályozási kérdéseket vetnek fel.

A konvergens médiatér kihívásai óhatatlanul átalakítják a kockázatkezelési, és a felelősségi viszonyokat. A felhasználó ebben az új médiakörnyezetben nagyobb szerepet kap az őt személyesen fenyegető veszélyek és kockázatok elkerülésében. Felértékelődik a médiaműveltség szerepe a médiahasználatban. A változás új szerepbe helyezi a közönséget, médiaműveltet, autonóm felhasználókat követel, ami a médiaműveltség fejlesztése területén az állam újfajta szerepvállalását vetíti előre.

A médiaműveltség

A hálózati társadalomban való tájékozódás, a társadalmi részvétel sokrétű tudást, komplex képességkészletet feltételez, amelyre ernyőfogalomként használható a médiaműveltség fogalma. A dolgozat második részében bemutattam a fogalom fejlődését, a médiaműveltség megragadható

rétegeit, a fogalom használatát a különböző nemzetközi dokumentumokban. A médiaműveltség fogalmába tartoznak mindazon ismeretek, képességek, amelyek biztosítják a médiakörnyezet értő, aktív, tudatos használatát, képessé teszik az egyént arra, hogy megvédje magát és környezetét a médiakörnyezetben rejlő kockázatokkal és veszélyekkel szemben, és felvértezi arra, hogy az információs- és médiakörnyezetet tanulásra, munkavégzésre, önkifejezésre, és a társadalmi életben való aktív részvételre használhassa. A médiaműveltség a kommunikációs környezet különböző aspektusaira reagáló műveltségterületek összességéeként, egy olyan sokrétű műveltségként (multiple literacy) írható le, amelynek szerves része a digitális, az információs és a kritikai műveltség.

A médiaműveltség az alapvető emberi jogok kontextusában

A kutatás során vizsgáltam, hogy a nyilvánosság működésében, a médiakörnyezetben bekövetkezett változások hogyan érintik az alapvető jogok érvényesülését, és mindez a médiaműveltség fejlesztésével összefüggésben milyen új állami feladatokat fogalmaz meg. Az állami szerepvállalás definiálásának kiindulópontja a médiaműveltség alapjogi kontextusban való elhelyezése, az alapjogi összefüggések rögzítése, amely kijelöli, megalapozza a médiaműveltség helyét és jelentőségét. A médiaműveltség fejlesztéséhez kapcsolódó állami feladatok mögött az állami szerepvállalást igazoló alkotmányos alapjogok húzódnak. A médiaműveltség alapjogi megközelítése, ennek alapos vizsgálata eddig kevésbé kimunkált terület volt. Korábban a médiaműveltség jellemzően a gyermekvédelem, és a közoktatás kontextusában jelent meg, de még e megközelítés alapjogi megalapozásához is kevés fogódzót kínál a jogi irodalom. A digitális technológia eredményeként zajló társadalmi-gazdasági változások az alapjogok széles körét érintik, a médiaműveltség fejlesztésével összefüggésben az állami szerepvállalást elsősorban a gyermekvédelmi megfontolások, a véleménynyilvánítás szabadsága, illetve a kulturális alapjogok biztosítása indokolja.

A gyermekek jogai

A gyermekek jogainak védelmét nemzetközi szinten megteremtő New-Yorki Egyezményben (1989) rögzített jogok érvényesülésének biztosítása a digitális korban újragondolásra szorul. Az analóg világban a médiakörnyezet káros hatásaival szemben a gyermekvédelem jellemzően a kontrollalapú megközelítésre épült: a szabályok elsősorban a hozzáférés korlátozását, a média káros hatásainak minimalizálását célozták. Mindez következett a mainál átláthatóbb médiakörnyezetből, ahol a médiaszereplők tevékenységének gyermekvédelmi szempontú állami kontrollja eredményesebben megvalósítható volt, illetve a technikai adottságok lehetővé tették a tudatos szülő számára a gyerekek médiahasználatára feletti hatékony kontrollt. A jelenlegi szabályozási megoldások a hagyományos tömegmédia által uralt médiakörnyezetre reagálnak, miközben a gyermekek médiahasználatában egyre nagyobb szerepet játszik az online tartalomfogyasztás, a mobil médiahasználat, a professzionális médiatartalmak mellett a felhasználók által készített tartalmak fogyasztása, és a közösségi média használata. A jelenlegi médiajogi eszközrendszerben alig jelennek meg olyan elemek, amelyek a gyerekek médiahasználati szokásaiban az elmúlt években bekövetkezett változásokra reagálnának. A szabályozás szemléletmódját a védelem tiltáson és tartalmi korlátokon alapuló megközelítése uralja, amely azonban a digitális technológia által átalakított médiakörnyezet jelenségeiből fakadó veszélyekre és kockázatokra kevésbé kínál megfelelő megoldást. A digitális médiakörnyezetben a gyermekek biztonságát veszélyeztető új kockázatokra tekintettel az eddigi megközelítés igencsak korlátozottan lehet eredményes. Felértékelődik az önvédelmi mechanizmusok erősítését célzó megerősítő, a veszélyek felismerését és kezelését segítő

ismeretek megszerzését biztosító állami felelősségvállalás, beavatkozás jelentősége.

A digitális gyermekvédelem területén születő nemzetközi dokumentumok a meglévő jogok katalógusának kiegészítése helyett, a jogok digitális dimenziójának rögzítését, a meglévő jogok értelmezési keretének, érvényesítésének kibővítését tartják szükségesnek. A digitális kor a gyermekvédelem területén új szabályozási eszközöket, intézményi megoldásokat implicál. A gyermekvédelmet célzó eddigi médiajogi eszközrendszer már nem alkalmas a médiakörnyezetből fakadó kockázatok megfelelő kezelésére. Egyre nagyobb szerepet kap a gyerekek felkészítése, a veszélyek és kockázatok tudatosítása, azok elkerülését biztosító ismeretek, képességek fejlesztése. A részvétel oldaláról közelítve a digitális technológia által kínált lehetőségek és esélyek kiaknázása is oktatást, képzést feltételez. A bemutatott médiajogi eszközrendszer, amely alapvetően a médiakínálat szabályozására helyezi a hangsúlyt, már korántsem biztosít kielégítő megoldást a gyermeki jogok digitális dimenziójának megfelelő érvényesítésére. A gyermeki jogok érvényesülése új megközelítést kíván a szabályozási környezet kialakítása során. Ennek kiindulópontja, hogy a megfelelő védelem és a digitális környezet által teremtett lehetőségek használata a digitális környezethez való hozzáférési, értelmezési kompetencián alapul. Nem pusztán a hozzáféréshez szükséges technikai tudásra, készségekre van szükség, hanem a digitális médiakörnyezet értő felelős, tudatos használatához szükséges ismeretekre és készségekre is. Ebből következően a médiaműveltség biztosítása a gyermeki jogok érvényesülésének kiemelt eszköze az információs társadalomban. A jogok biztosítását célzó eszközrendszer hangsúlyos eleme a lehető legkorábban – már óvodáskorban – elkezdődő médiaműveltséget segítő fejlesztés.

A gyermeki jogok digitális dimenziója megalapozza a médiaműveltség fejlesztésével összefüggésben az állami szerepvállalást, a jogok érvényesülését biztosító szabályozási és intézményi megoldás megalkotását. Olyan szabályozási keretrendszer lefektetésére van szükség, amely képes biztosítani a gyermekek számára a digitális környezethez való hozzáférést, az online terek biztonságos használatát, és a digitális környezet használatával járó előnyök kiaknázását. Állami feladatként azonosítható a nevelési-oktatási intézményrendszeren belül a médiaműveltség megfelelő fejlesztése. A korábbiakban a médiakörnyezet tudatos használatának megtanítása, a benne rejlő lehetőségek kiaknázása nagyrészt a családi környezetre hárult. Az oktatási rendszer alig, vagy csak kevésbé biztosított megfelelő fejlesztést, képzést az értő, kreatív, felelős médiahasználat kialakítását célozva. A digitális korban a kommunikációs környezet, illetve a gyerekek, és a fiatalok eszközhasználatának változása, illetve a digitális generációs szakadék miatt a szülők kevésbé képesek betölteni a korábbi szerepüket a médianevelés területén. A gyerekek oktatása, fejlesztése mellett az állami szerepvállalásnak része a felnőtt társadalom megfelelő felkészítése, olyan társadalmi környezet kialakulásának segítése, amelyben a gyerekek megfelelő segítséget kapnak az online terekkel kibővült világban a veszélyek elkerüléséhez, illetve jogaik érvényesítéséhez.

Véleménynyilvánítás szabadsága

A digitális médiakörnyezet alapjaiban alakította át az emberek tájékozódási és kommunikációs lehetőségeit. Rendkívüli módon bővült az a kommunikációs tér, amely az önkifejezés, a véleményalkotás, a társadalmi párbeszéd és egyben a demokratikus akaratképzési folyamatok színtereként is működik. A digitális technológia átformálta a társadalmi nyilvánosság struktúráját: míg az analóg világban jellemzően a hagyományos tömegműveltség voltak a nyilvánosság központi, meghatározó szereplői, a digitális kor nyilvánosságában egyre nagyobb szerepet kapnak a

felhasználók által készített és közzétett tartalmak, a közösségi média világa és a civil újságírás. A kibertér architektúrája egy korábban nem tapasztalt információbőséget teremt, ahol a társadalmi párbeszéd új fórumai, csatornái jelennek meg, és ez a változás sokak szerint a nyilvánosság új korszakaként egyfajta demokratizálódási folyamatként is felfogható. A technika által kínált új médiakörnyezet számtalan lehetőséget kínál arra, hogy a korábban passzivitásra ítélt médiafogyasztó, aktív, a nyilvánosságot is alakító médiahasználóvá, a politikai- közéleti diskurzus aktív résztvevőjévé váljon.

A kommunikációs tér átalakulása azonban nem pusztán a demokratizálódás irányába hat, a mediatiszt nyilvánosság demokratikus működését számos jelenség zavarhatja. A befogadói oldalon jelentkező korlátként azonosítható, hogy a digitális kommunikációban megjelenő információbőség nem eredményezi automatikusan a közéleti tartalmak iránti érdeklődés növekedését, illetve a széleskörű tájékozottságot. További nehézség, hogy az információbőség egy ponton túl információs túladagolásként is hathat, amely fogyasztói oldalon fásultságot, az aktív részvételtől való elfordulást eredményezhet. A befogadói oldalhoz sorolható feltétel az is, hogy az információs bőség az információ szelektálásának, feldolgozásának újfajta képességét kívánja meg, a megfelelő készségek és ismeretek hiánya ellehetetleníti a technológia által kínált digitális kommunikációban való érdemi, aktív részvételt és könnyen kiszélesítheti az aktív résztvevők és a kommunikációból kimaradók közötti szakadékot.

A kommunikációs környezet szabadságfokának növekedését eredményezi, hogy a részvételi lehetőségek kibővülése aláásta a korábbi egyfajta információs kapuórként működő tömegmédiák hatalmát. Egyfelől az internet egy sokszínű, könnyen hozzáférhető kommunikációs környezet alapjait kínálja, másfelől viszont a kirekesztés új formáit, és új hatalmi hierarchiát, befolyásolási struktúrát teremt. Az információ mennyiségi növekedése új szolgáltatások megjelenését eredményezte, olyan új szolgáltatók léptek színre, mint a keresőmotorok (pl. Google, Bing, Yahoo), vagy egyéb, az információáramlást terelő forgalomirányítók (pl. Facebook, MySpace, Twitter). Ezek a platformok az információáramlásban új kapuórként, hatalmi tényezőként jelennek meg, és tevékenységük aktívan befolyásolja a mediatiszt nyilvánosság működését.

A platformok működése az algoritmusok által irányított személyre szabott információáramlásra alapul, aminek eredménye, hogy a médiakörnyezet a műszaki lehetőségek, illetve üzleti megfontolások okán a felhasználók számára egyre inkább személyre szabott információkat kínál. Maga az internet olyan architektúrát, működést állított elő, ami segíti, hogy az emberek a saját előítéleteik, és előzetes meggyőződéseiknek megfelelő, a meglévő világképüket megerősítő információkat érjenek el. A személyre szabott információáramlás mechanizmusa tehát ráerősít arra a már korábban is megfigyelt befogadói attitűdre, hogy az emberek hajlamosak a nekik tetsző, véleményükkel egyező álláspontokat, információkat előnyben részesíteni, és a világképükhöz nem illeszkedő információkról nem tudomást venni. A forgalomirányítók által használt, információáramlásért felelős algoritmusok technikai hátteret nyújtanak ehhez a folyamathoz, amikor a felhasználó online tevékenységeiből leszűrt információk alapján alakítják a felhasználónak kínált információs folyamatot és ezzel egyfajta „információs buborékba” zárják a felhasználót. Ez a szelekciós mechanizmus érvényesül az online működés egészére, tehát a közéleti-politikai információk áramlására is. A „szűrőbuborék” nevezett jelenség hozzájárul a fragmentált nyilvánosság kialakulásához, amely hosszú távon megnehezíti a valódi társadalmi vitát, a diszkurzív nyilvánosság működését.

Az alkotmányos gondolkodásban a véleménynyilvánításhoz való jog kétféle megalapozásra épül. A konstitutívnek nevezett igazolás szerint a véleményalkotáshoz való jog az önkifejezéshez fűződő individuális jog, amelynek alapja az emberi autonómia. Ezzel szemben az instrumentális felfogás nem az egyén, hanem a társadalom felől közelít. E szerint a véleménynyilvánítás joga annak eszköze, hogy minden olyan gondolat, vélemény, amely hozzájárulhat a közösség problémáinak megoldásához a felszínre kerülhessen. A véleménynyilvánítás szabadságának alkotmányos megközelítése többféle állami beavatkozást, lehetséges szerepvállalást körvonalaz. Egyfelől az egyéni szabadság tiszteletben tartása mentén az állami beavatkozástól mentes szabad szólás lehetőségének biztosítását, másfelől a szabadságjog részvételi jellegére építve a sokszínű tájékozódás lehetőségét biztosító aktív állami szerepvállalást.

A véleménynyilvánítás alapja a sokszínű tájékozódás lehetősége. A médiapluralizmust biztosító szabályozási eszközrendszer eddig jellemzően a kínálati oldalra fókuszált, a médiakínálat sokszínűségét biztosító szabályokra épült. Ezzel szemben a mai médiakörnyezetben a médiapluralizmus nem pusztán a kínálati oldal kérdése, hanem egyre nagyobb jelentősége van a befogadói oldalnak, azaz a médiahasználat sokszínűségének (megvalósult sokszínűség). Az új információs környezet értékelésénél a hangsúly nem az információs bőség megítélésén van - hiszen soha nem látott mennyiségű, sokszínű információ érhető el – hanem a sokszínű tájékozódás, és sokszínű médiahasználat értékelésén. A médiahasználat sokkal inkább individualizált, a sokszínűség az egyén tudatosságán, felkészültségén, kompetenciáin múlik. Az egyéni ismeretek, képességek, attitűdök alapjaiban határozzák meg a médiahasználat, és a tájékozódás sokszínűségét, illetve a nyilvános kommunikációban való részvétel lehetőségét.

A digitális technológia hatására átalakuló információs környezetben a nyilvánosság demokratikus működését érintő számos kockázat azonosítható: az információáramlást aktívan befolyásoló új globális szolgáltatások meghatározóvá válása, az új információs kapuőrök megjelenésével a kommunikációs környezet új hatalmi koncentrációja, a személyre szabott információáramlás mechanizmusa, a médiahasználat individualizálódása, és ezzel összefüggésben a nyilvánosság fragmentálódása. A nyilvánosság struktúrájának átalakulása felveti a médiapluralizmus biztosítását célzó állami szerepvállalás és szabályozási eszközrendszer újragondolását. Az eddigi, a médiakínálat sokszínűségére koncentráló megközelítés kiegészítésre szorul, mivel a kommunikációs környezetben rejlő demokratikus funkciók megvalósulásának egyre inkább feltételévé válik az emberek médiaműveltségének megfelelő szintje. A tájékozódáshoz való jog gyakorlása, a nyilvánosság demokratikus működése a mai médiakörnyezetben egy sokkal felkészültebb, tudatosabb polgárt feltételez, azaz a médiaműveltség fejlesztése a demokratikus nyilvánosság, a részvétel kultúrájának eszközeként jelenik meg. A véleménynyilvánítás szabadságával összefüggésében a sokszínű tájékozódást biztosító felhasználói ismeretek, képességek megszerzése a digitális korban állami szerepvállalást feltételez, ami igazolja a médiaműveltség egész társadalmat elérő fejlesztését segítő szabályozási-intézményi környezet kialakítását.

Művelődéshez való jog

A médiaműveltség megszerzéséhez kapcsolódó állami szerepvállalás alapjogi összefüggései, az államot terhelő feladatok tartalma és terjedelme a művelődéshez való jog felől is megközelíthető. A tanulás az ember nembeli lényege, önmegvalósításának, személyisége kibontakoztatásának, a társadalomban való működésének alapfeltétele, amely alapjogi megközelítésben a művelődéshez

való jog formájában jelenik meg a nemzetközi dokumentumokban és az egyes államok alkotmányaiban. Az oktatáshoz való jog mellett magában foglalja a kulturális életben való részvételt, illetve a kultúra és a tudomány vívmányaiban való részesedést is. A művelődéshez való jog kulcsjognak tekinthető, amely számos más alapjog érvényesülését teszi lehetővé. Kiemelt jelentősége van a demokratikus jogállam működésében, mivel megfelelő ismeretek, műveltség nélkül a polgárok nem képesek jogaik gyakorlására, kötelezettségeik teljesítésére, a társadalomban való aktív részvételre.

A művelődéshez való jogból következő állami feladat tartalma koronként változik annak megfelelően, hogy az adott korban milyen tudásátadásra, műveltségre van szükség az egyéni fejlődés, személyes boldogulás, a társadalmi munkamegosztásban való részvételhez. A művelődéshez való jog gyakorlása a tudásalapú hálózati társadalomban csak egy olyan iskolarendszerben valósulhat meg, amely felkészít az online terekkel kibővült társadalmi környezetben való eligazodásra, olyan ismereteket ad át, olyan képességeket fejleszt, amelyek segítik a felnövekvő generációkat az új információs környezet hatékony használatában, a tudásalapú társadalomban való aktív részvételben.

Az élethosszig tartó tanulás koncepciójában a médiaműveltség kulcskompetenciaként jelenik meg. Olyan alapkészség, amely a megváltozott információs környezetben a munkaerő piacon és a társadalmi közéletben való sikeres részvétel előfeltétele. A médiaműveltség fejlesztése nem korlátozódhat pusztán a gyerekekre és a fiatalokra, hanem a társadalom egészét kell céloznia.

Az infokommunikációs környezet és a médiaviszonyok bemutatott változása a művelődéshez való jogból fakadó állami szerepvállalást jelöl ki. Az esélyegyenlőség és a társadalmi részvételhez szükséges feltételek biztosítása érdekében az államok feladata olyan formális, és non-formális képzési, intézményi megoldások kialakítása, amelyek lehetőség szerint minden egyén számára biztosítják, hogy megszerezhesse az információs környezetben való eligazodáshoz és az aktív, felelős részvételhez szükséges ismereteket és készségeket.

Az állami felelősségvállalás a médiaműveltség fejlesztése területén

Az alapjogi elemzés igazolja a médiaműveltség fejlesztésével összefüggésben az állami szerepvállalás szükségességét, egyben kiindulópontokat, irányokat is ad a feladatok megvalósításához. Noha a médiaműveltség fejlesztését célzó állami szerepvállalás igényét számos nemzetközi dokumentum, kutatás, szakértői anyag hangsúlyozza, ezidáig sem az Európai Unió, sem az egyes államok szintjén nem lelhető fel átfogó, az összes érintett területre kiterjedő szabályozási megoldás. A hozzáférhető dokumentumok elsősorban policy szinten fogalmazzák meg problémákat, kérdéseket és adnak választ, tesznek javaslatot a körvonalazódó feladatok megoldására. Ezeknek a dokumentumoknak az elemzése alapján összeállítható egy olyan tématerkép, amely kiindulópontul szolgálhat a médiaműveltség fejlesztését célzó szabályozási és intézményi környezet kialakításához.

A médiaműveltség fejlesztésének koncepcionális kiindulópontjai

Áttekintve az elmúlt években született különböző stratégiai, és policy dokumentumokat valamint szakértői anyagokat rögzíthetők azok a közös elemek, amelyek az állami szerepvállalás koncepcionális kiindulópontjaként szolgálnak.

A médiaműveltség fejlesztése sokféle terület és sokféle szereplő összehangolt tevékenysége útján valósítható meg, ezért keresztmetszet feladatnak tekinthető. Hangsúlyos az oktatási rendszer, annak

formális és non-formális formája, a gyermekvédelem intézményei, a média- és technológiai ipar, a kultúra egyéb területei, és az akadémiai szféra. Az állami és önkormányzati szervek mellett meghatározó szereplőként jelennek meg már ma is a civil szervezetek illetve az iparági szereplők, ami azt jelzi, hogy a médiaműveltség fejlesztése nem pusztán az állami szerepvállaláson múlik. Bár az egyéb érdekelt szereplők bekapcsolásában az államnak fontos szerepe van.

A keresztmetszet jelleg miatt a médiaműveltség fejlesztésének feladatai között kiemelt szerepet kap a szereplők közötti koordináció, a feladatok összehangolásának irányítása, és felügyelete. A folyamatban érvényesülnie kell a governance szemléletnek, ami azt jelenti, hogy a döntések az érdekelt állami és nem állami szereplőket tömörítő közpolitikai hálózatban születnek meg. A médiaműveltség fejlesztésében megjelenő governance szemlélet lehetőséget biztosít valamennyi érdekelt szereplő megjelenésére, érdekeinek érvényesítésére.

A médiaműveltség szervesen kapcsolódik a polgári részvételhez, a demokratikus nyilvánosság működésének egyik feltétele. A médiaműveltség fejlesztése jogállami keret feltételez, ahol a demokratikus működést biztosító politikai kultúra alakítja a közhatalom gyakorlásának rövid és hosszútávú folyamatait. A médiaművelt társadalom feltételez egy olyan médiarendszert, amely biztosítja a kommunikációs jogok érvényesülését. A véleménynyilvánítás szabadsága, a sajtószabadság, az információszabadság érvényesülése a média függetlenségének biztosítása nélkül a médiaműveltség társadalom széles rétegeit elérő fejlesztése nehezen képzelhető el. Mindez az államtól egyfelől tartózkodást követel a média politikai befolyástól mentes, független működése érdekében. Másfelől állami szerepvállalást feltételez: a demokratikus közvélemény kialakulásához, működéséhez szükséges szabályozási keret megteremtését. Az információk, médiatartalmak szabad áramlását, a tájékozódáshoz való jog gyakorlását elősegítő médiapiaci működést biztosító szabályozási környezet kialakítását és intézményi feltételeinek biztosítását.

A médiaműveltség fejlesztése rendkívüli mértékben függ az adott ország demokratikus intézményrendszerétől, kulturális jellemzőitől, oktatási rendszerétől, médiakörnyezeti sajátosságaitól. Ebből következően a közös kiindulási pontok mellett fontos hangsúlyozni, hogy a médiaműveltség fejlesztését biztosító szabályozási és intézményi rendet az egyes országok sajátos társadalmi, kulturális, oktatási kontextusának, környezetének figyelembevételével kell kialakítani.

Az állami felelősségvállalás területei

A kutatás során feldolgozott szakértői anyagok, a szerteágazó policy irodalom és az európai joganyag, és soft law dokumentumok alapján körvonalazhatók az állami szerepvállalás lehetséges területei:

- az oktatási-képzési rendszer fejlesztése
- a kutatási, tudományos háttér megteremtése
- a médiaműveltség szintjének mérése
- a médiakörnyezet fejlesztése
- a koordinációt biztosító intézményrendszer kialakítása
- a fejlesztéshez szükséges források allokációja

Az állami szerepvállalás fenti leírása a fejlesztési célok, feladatok felől közelít, egy-egy terület olykor ágazatokon átívelő megoldást, többféle szereplői kört is érinthet.

Oktatási képzési rendszer fejlesztése

A médiaműveltség fejlesztés intézményesítésének egyik legkomplexebb feladata a fejlesztés hagyományos oktatási-, képzési rendbe való integrálása olyan módon, hogy az valóban a napi iskolai, pedagógia gyakorlat részévé váljon. A médiaműveltség fejlesztését az élethosszig tartó tanulás koncepciójának megfelelően egészen kicsi kortól az oktatási-képzési rendszer teljes vertikumába integrálni kell. Az intézményrendszer fejlesztésének célja, hogy óvodáskortól egészen a felnőttoktatási intézményrendszerig biztosítva legyen az életkori sajátosságokhoz, a valós, aktuális fejlesztési igényekhez igazodó oktatási-képzési keret.

Feladatként jelentkezik ezen a területen: a médiaoktatás integrálása a nemzeti alaptantervbe, az óvodai nevelést szabályozó alapprogramba, a médiaműveltséghez kapcsolódó kimeneti követelmények sztenderdizálása, a megfelelő pedagógusképzés kialakítása, a digitális iskola technikai, infrastrukturális feltételeinek megteremtése, valamint megfelelő oktatási anyagok fejlesztése. A rendszer kialakításának része a szakmai támogatást és a gyakorlat megvalósulását figyelő intézményi környezet, illetve az oktatásfejlesztéshez szorosan kapcsolódó kutatási tevékenység megteremtése. Az oktatás hatékonyságát növelő médiaműveltség versenyek szervezése, díjak, továbbá az iparági szereplőkkel való együttműködés intézményi keretének kialakítása. A formális oktatás mellett a non-formális oktatás intézményrendszerének fejlesztése is szükséges annak érdekében, hogy mindenkinek lehetősége legyen megszerezni az információs környezet értő, tudatos használatához szükséges ismereteket, készségeket.

Kutatás, tudományos háttér megteremtése

A kutatás területén az állami szerepvállalás célja a médiaműveltség hatékony, és fenntartható fejlesztéséhez szükséges kutatási tevékenység intézményi és finanszírozási háttérének megteremtése. A médiaműveltség területe ma még rész tudományok halmaza, ami nem állt össze egységes kutatási területtel rendelkező tudományterületté. Kiemelt jelentősége van tehát annak, hogy létrejön-e egy olyan szervezeti bázis, amely megpróbálja ezt a sokféle, eltérő módszerekre épülő, különböző érdeklődésű területet összefogni. Az állami szerepvállalást igénylő kutatási témakörök bő listájában helyet kap a médiafogyasztás, médiahasználat vizsgálata, a befogadás- és hatáskutatások, a médiakörnyezet, a média- és infokommunikációs piac működése, a médiakínálati jellemzők kutatása, a médiakörnyezetben rejlő társadalmi kockázatok, veszélyek, a részvételi szakadék jellemzőinek feltárása, az érintett, veszélyeztetett társadalmi csoportok azonosítása, a médiaműveltség szintjének mérése, oktatás-módszertani kutatások, a médiaműveltség fejlesztésének hatékonyságának vizsgálata.

A médiaműveltség szintjének mérése

Az állami szerepvállalás feltételez egy olyan mérési rendszert, amely kiindulópontként szolgálhat a fejlesztéshez kapcsolódó feladatok, és az eszközrendszer kialakításához. Ez a rendszer a társadalom egészének médiaműveltségi szintjét méri, de megjelennek benne az azonosítható specifikus csoportjellemzők: a kritériumrendszer alkalmas például a hozzáférési (digitális) szakadék jelzésére a leszakadó, alacsony kompetenciával rendelkező csoportok azonosítására. A mérési rendszer segítségével az állami szerepvállalás, a fejlesztést célzó intézményrendszer hatékonyságának mérése is elvégezhető.

Emellett szükség van olyan mérési rendszerek kidolgozására is, amelyek az oktatás, illetve annak egyes fázisainak hatékonyságát mérik, tehát a diákok médiaműveltség szintjének fejlődéséről, az iskolai fejlesztés hatékonyságáról adnak számot. A médiaműveltség mérése biztosítja a hiányosságok feltárását, és az esetleges képzési, infrastrukturális fejlesztési igények felmérését.

A médiakörnyezet fejlesztése

A társadalom médiaműveltségének szintje és a médiakínálat sokszínűsége, minősége, a médiarendszer működése szoros kölcsönhatást mutat. Az igényes, sokféle célcsoportot kielégítő médiakínálat, a megfelelő tájékozódást segítő szakmai sztenderdeknek megfelelő újságírás segíti, és fejleszti a médiaműveltség mindenkori szintjét. Ahogy fordítva is igaz, a médiaműveltség magasabb szintje fogyasztói igényt teremt a kreatív iparág innovatív tartalmaihoz, segíti a minőségi újságírás, és a tájékoztatás piaci feltételeinek javítását, összességében a demokratikus nyilvánosság megfelelő működését.

Állami feladatként jelentkezik egy olyan szabályozási környezet kialakítása, amelynek célja a médiaműveltség fejlesztését biztosító médiakínálat megteremtése. Kulcselem ezen a területen a közmédia és más iparági szereplők szerepvállalásának pontos definiálása. Elsősorban a közmédia feladata lehet a médiaműveltség fejlesztését szolgáló tartalom kínálata, a médiaműveltség fejlesztését célzó, egész működést átható szemléletmód megjelenítése a napi szerkesztési gyakorlatban. A szabályozási terület része speciális szerkesztőségi koncepció, irányelvek megfogalmazása, és ezen irányelvek megvalósulásának számonkéréséhez szükséges intézményi keret megteremtése. Ezen túl szabályozási témakör a médiaipari szereplők ösztönzése a médiaműveltség fejlesztését segítő tartalomkínálat biztosítására, a médiaműveltség témakörének tematizálására.

A koordinációt biztosító intézményrendszer

A médiaműveltség fejlesztését célzó intézményi környezet kialakítása során kiemelt feladat a különböző területek és szereplők feladatainak pontos meghatározása, a feladatok összehangolása, illetve a területek közötti koordináció intézményi feltételeinek biztosítása. A meglévő állami intézményi háttérből kiindulva a fejlesztés érinti a közoktatás, a felnőttképzés, a médiafelügyelet, a gyermekvédelmi intézményeket, a kulturális intézményrendszert, illetve a civil és a tudományos szférához kapcsolódó állami intézményrendszert. Az intézményi keretet a létező szervezeti struktúra figyelembevételével kell kialakítani.

Mivel az intézményi környezet kialakításának egyik legfontosabb eleme a területek közötti együttműködés biztosítása, az intézményrendszer kialakítása során meg kell teremteni az összehangolt cselekvés intézményes feltételeit. Szükség van egy olyan szervezet létrehozására, amely kizárólagos szerepet kap a feladat koordinálására, egy személyben megjeleníti az állami intézményrendszeren belül a médiaműveltség fejlesztésének ügyét, és lehetőséget kap arra, hogy a különböző szakterületeken a többi állami szereplő tevékenységét alakíthassa és összehangolja. Egy ilyen „csúcsszervezet” nemcsak koordinációs, feladat kijelölő szerepet tölthet be, hanem a médiaműveltség fejlesztését célzó saját feladatokat is ellát.

Finanszírozás, forrásallokáció

Állami szerepvállalást igényel a médiaműveltség fejlesztéséhez szükséges források mértékének és felhasználásának meghatározása, és e források biztosítása. A forrásallokáció és a finanszírozási háttér

kialakításhoz általános szempontként fogalmazható meg a stabilitás, az átláthatóság és a hosszabb távú, kiszámítható finanszírozás.

A médiaműveltség fejlesztését célzó médiajogi eszközrendszer

Az állami szerepvállalás területei között részletesen vizsgáltam a lehetséges médiaszabályozási eszközöket. A médiaműveltség fejlesztése a médiaszabályozás több hagyományos területét is érinti, szervesen kapcsolódik a médiapluralizmus, és a gyermekvédelem kérdésköréhez, valamint a felügyeleti rendszer szabályozásához. A körvonalazódó célkitűzések, és beavatkozási területek túlmutatnak a hagyományos elektronikus médiumok szabályozási keretén, a média teljes világával összefüggésben fogalmazznak meg célokat, definiálnak állami szerepvállalást. A szabályozási eszközrendszer három jól elkülöníthető témakör mentén ragadható meg: a közmédia feladatának meghatározása, a médiapiaci szereplők bevonását segítő szabályozási eszközök és a médiaműveltség fejlesztéséhez kapcsolódó állami feladatok koordinációját biztosító intézményi háttér kialakítása.

A közszolgálati média a médiaműveltség fejlesztésének egyik kulcsszereplője, ezért a közmédia feladatait rögzítő jogi dokumentumban pontos, részletes megbízást kell adni a médiaműveltség fejlesztésére. A szerepvállalást a teljes lakosság médiaműveltségének fejlesztéseként, és platformsemleges megközelítésben érdemes definiálni. A közmédia feladataként három nagy terület rögzítése indokolt: biztonságos, minőségi tartalomkínálat a gyerekek számára, a médiaműveltség fejlesztését célzó tartalomkínálat mind a lineáris tartalomszolgáltatásokban, mind az online tartalomkínálat körében, valamint a közmédia szerepvállalása az oktatási rendszer fejlesztésében, a képzési-oktatási rendszer támogatása. A szabályozási keret részeként a meglévő felügyeleti rendszert ki kell egészíteni olyan szabályokkal, amelyek biztosítják a megbízás teljesítésének értékelését, a tevékenység feletti megfelelő társadalmi kontrollt.

A közmédia intézményei mellett más médiapiaci szereplők aktív szerepvállalásának ösztönzése is megjelenik a szabályozási célok között. Nem pusztán a hagyományos médiumoknak lehet szerepe ezen a területen, hanem a médiapiaci ökoszisztéma többi szereplőjének is: a tartalomterjesztő, az internet hozzáférést biztosító, vagy az információáramlásban egyre komolyabb szerepet betöltő internetes forgalomirányító szolgáltatásoknak egyaránt. A feladat egy olyan társszabályozási rend kiépítése, amelyben a média és infokommunikációs piac szereplői az állami intézményrendszer szereplőivel közösen alakítják ki a szerepvállalás rendszerét. A társszabályozás alapja a piaci szereplők ösztönzési rendszere, amely a társszabályozásban való részvételhez anyagi előnyöket kapcsol. A társszabályozás keretében kell biztosítani a médiaműveltség fejlesztését célzó szakmai-etikai irányelvek kidolgozását, a médiaműveltség fejlesztését segítő tartalom előállítását, és az iparági szereplők oktatási intézményrendszerrel való együttműködését. Az állam oldalán a társszabályozási rend működtetését a médiaműveltség fejlesztését koordináló állami szervhez kell kapcsolni.

Az elmúlt időszakban a médiaműveltség fejlesztése területén tapasztalt kudarcok egyértelműsítik, hogy a feladat keresztmetszet jellege, komplexitása, a mögötte megjelenő paradigmaváltás jelentősége miatt az állami szerepvállalás nem képzelhető el az eddigi szervezeti rendben. Az intézményi keretnek két alapvető funkciót kell biztosítania. Egyrészt platformot kell kínálnia az érdekelt szereplők összehangolt működéséhez, másrészt az intézményrendszer részeként szükség van egy központi intézményre, amely irányítja, szervezi a médiaműveltség fejlesztését, és ennek keretében definiált feladatokat lát el az egyéb állami szereplők közvetlen hatáskörébe tartozó területeken. A két funkció szervesen kapcsolódik, ezért indokolt, hogy egy szervezet lássa el mindkét

feladatot.

A médiafelügyelet és az oktatás kiemelt területei a jelenlegi állami szerepvállalásnak, amit egy új intézményi keret megalkotásánál kiindulópontnak kell tekinteni. Egy olyan koordináló, központi szerv felállítása szükséges, amely a médiafelügyelet és az oktatási ágazat között helyezkedik el, és egyikhez sem kötődik szorosabban, ugyanakkor mindkét terület irányába erős hatáskörrel rendelkezik. Az új intézmény feladatkörének meghatározása során kiindulópontként szolgálhat a médiahatóságok médiaműveltséghez kapcsolódó eddigi tevékenysége, illetve az oktatási rendben kifejezetten a médiaműveltség fejlesztéséhez kapcsolódó feladatok, tevékenységek köre. A szervezet legfontosabb feladatai között szerepel a médiaműveltség fejlesztésének megjelenítése az állami intézményrendszerben. Az intézmény platformot kínál az érdekelt szereplők közötti együttműködéshez, kutatási tevékenységet végez, és aktívan részt vesz a közoktatási rendszerben megjelenő médiaműveltség-fejlesztés tartalmának kialakításában. Emellett médiaoktatási programokat, illetve a médiaműveltség népszerűsítését célzó kampányokat, programokat támogat, és koordinálja a non-formális oktatási keretében zajló fejlesztést. A szervezet tükrözi a terület ágazatokon átívelő jellegét, az állami intézményrendszerben központi szerepet játszik a médiaműveltség fejlesztése területén, a többi állami szervtől feladatokat vesz át, illetve azok feladatainak teljesítésében részt vesz. Erős garanciális eszközök biztosítják az intézmény sajátos közjogi helyzetét: ugyan közigazgatási szervként működik, de szakmai függetlenségének garanciáit biztosítani kell az irányítási, és felügyeleti rendjében.

IV. A témában megjelent tanulmányok:

Nagy Krisztina (2010) Médiahatóság és függetlenség *Infokommunikáció és jog* VII:(41) 192-195

Nagy Krisztina (2011) Médiahatóság és függetlenség 2. *Infokommunikáció és jog* VIII:(42) 8-12

Nagy Krisztina (2013) Aktuelle Fragen der Medienfreiheit in Ungarn. *Südosteuropa Mitteilungen* 53:(3-4) 170-180

Nagy Krisztina (2016) Abnehmende Vielfalt auf dem lokalen Radiomarkt in: Bernd Holznagel, Polyák Gábor (szerk.) *Medienfreiheit unter Druck: Medienregulierung und Medienpolitik in Ungarn*. 184 p. Berlin: B&S Siebenhaar Verlag 108-122.

Nagy Krisztina (2012) Médiaoktatás az általános iskola alsó tagozatában – egy médiapedagógiai project tapasztalatai. in: Gabos Erika (szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra VI. Konferencia KOBAK sorozat, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat*

Nagy Krisztina (2016) Literacy és felhasználói tudatosság. *Infokommunikáció és jog* XIII:(65) 17-22

Nagy Krisztina (2016) Útelágazások és döntések a digitális rengetegben in: Gabos Erika (szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra VIII. Konferencia KOBAK sorozat, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat*

Nagy Krisztina (2017) A pedagógusok médiaképe, sajtószabadsághoz való viszonya, valamint a médiaoktatás jelentősége és helye az oktatási rendszerben. *Médiakutató* 2017. ősz 39-56

Nagy Krisztina (2017) Véleménynyilvánítás szabadsága, nyilvánosság, tudatos médiahasználat: a médiaműveltség alapjogi összefüggései. *Fundamentum* 2017 /1-2

A témában tartott előadások:

Literacy és felhasználói tudatosság. Infokommunikációs Szakmai Nap 2015.
2015. október 16. Budapest

Regulatory issues concerning the promotion of media literacy. AoIR Internet Rules! The 17th annual meeting of the Association of Internet Researchers. 2016. október 5-8. Berlin Humboldt-Universität

Moving from a Fragmented State Role towards a Single Media Literacy Policy FSR Communications & Media, CMPF and ENTraNCE Annual Scientific Seminar on "Competition, Regulation and Freedom of Expression in Digital Markets" 2017. március 24-25 Firenze European University Institute

Critical media literacy. Fake news, fact-checking & Media law Workshop-on (KAS Media Program South East Europe and Article 10 ECHR Task Force) 2017. szeptember 13 – 15 Skopje

Álhírek, szűrés, médiaoktatás. Digitális társadalom- és médiatudomány Konceptiók, módszerek és gyakorlatok Műhelykonferencia 2017. szeptember 16. Pécs PTE

The role of media literacy in the struggle against fake news. "Media in the Post-Truth World: The New Marketplace of (Dis)information" 2017. november 2-4 Prága New York University

I. Short summary of the planned research

The fundamental transformation of the info-communications environment, which is a result of the emergence of digital technology, places the issue of promoting media literacy front and centre. Media literacy is the literacy of the digital era: It is indispensable for finding one's way in a high-information environment, for active participation in digital communication, and for avoiding the risks and threats lurking in the media environment. Even though at the time when this digital world emerged, in the early 2000s, media literacy was given a substantial boost after it became the subject of media regulations and was taught in the education system, despite its importance it failed to figure with the due emphasis in public policy thinking. There was never a systematic process geared towards expanding media literacy in the interest of ensuring the acquisition of the knowledge and skills necessary for a knowledgeable, responsible, and deliberate use of the media environment in a way that is reflective of the changes in the digital media environment in the last ten-fifteen years. What was also lacking was a reinterpretation of the state's role in promoting media literacy, and the adjustment of the state's responsibilities in this realm to reflect the changed communication and media environment.

Research conducted in the past years has described the lack of comprehensive conceptual frameworks geared at promoting media literacy as a Europe-wide phenomenon. It is a general phenomenon that the risks and needs advanced by the affected areas, including audio-visual policy, the protection of children and youths, cultural policy, labour policy, and digital policy have failed to properly react to the underlying educational policy challenges; there has been no policy convergence in this area. Several European documents have vainly urged that such an effort be undertaken. Even those countries that can boast of substantial traditions in the area of promoting media literacy have failed to rethink the state's role in this area and to effectively institutionalise the promotion of media literacy.

The goal of the present research was to present the potential instruments, the constitutional foundations and policy and regulatory areas implicated in the state's role in promoting media literacy. It serves to sketch a map of the relevant responsibilities and, at the same time, the relevant regulatory framework that is needed for creating the institutional setting for the performance of these responsibilities. In so doing, it defines the areas of the state's responsibility as well as the potential public policy solutions that can be used to tackle the relevant responsibilities. As a cross-cutting responsibility, improving the relevant regulatory and institutional structures of media literacy implicates various areas. Focusing on some of these in particular, I examined in greater detail how the arsenal of existing media regulation can be improved, and what type of regulatory solutions could be used to attain improvements in media literacy that extend to all of society.

II. The analyses that were carried out and the methods of processing

In the course of my research I review the discernible changes in the media environment stemming from the transformation of the info-communications environment, as well as the phenomena that currently shape and form the universe of personal, social and mass communications. I present the changes induced by information technology in social relations, in the way society and the media operate, and in media consumption. In this context, I also discuss the social conflicts and risks that

manifest themselves in the environment generated by the new media. In the social environment that emerges as a result of technological progress, media consumption requires new types of skills and competences, and media literacy becomes a prerequisite for accessing and using information, for social participation in general. In the study I examined the evolution and progress of the concept of media literacy, and I presented the differences in the various approaches and conceptual frameworks towards media literacy, as well as the divergent social expectations emanating from these distinct approaches. I also expound on the relationship between the various strata that make up the concept of media literacy and the discernible phenomena resulting from the social reality that is generated by the information environment.

A fundamental rights-centred analysis is inevitable when examining the regulatory and institutional solutions concerning media literacy. This includes determinations about the fundamental rights aspects of media literacy, which designate the place and significance of media literacy in the context of fundamental rights. Previously, media literacy typically appeared in the context of child protection and public education, but the legal literature offered few points of reference that could serve as starting points for an investigation of what the basis for fundamental rights in this area might be. A fundamental rights perspective of media literacy is still an underdeveloped thematic area that lacks a comprehensive analysis. The socio-economic changes that are ongoing as a result of digital technology touch on a broad range of fundamental rights, from political civil liberties all the way to social and cultural rights and third generation fundamental rights. In the present research, I looked at the implementation of three fundamental rights: the rights of children, and the rights to freedom of expression and education. Interpreting media literacy in this context aims at establishing which phenomena and changes in the digital communication environment have an impact on the effectuation of these rights, as well as to determine what type of state involvement is needed in promoting media literacy.

The effort to define the areas where the state ought to become involved was based on an examination of the policy papers, the documents generated by various European institutions, expert analyses, and the existing regulatory solutions from the past 15 years. In the research I used the method of document analysis to identify generally applicable common features, the points of principle that could delineate the scope of the state responsibilities in this realm. I used the results of this analysis to draw up a map of the areas of state involvement and a potential model of operation, along with those regulatory and institutional responsibilities that emerge in the context of promoting media literacy. With respect to presenting the areas of regulation and the potential regulatory tools, I was also mindful of discussing the potential limitations, problems, and risks of implementation. In terms of the areas of regulation, I focused especially on issues at the intersection of promoting media literacy on the one hand, and media law, media pluralism, and the regulatory objectives concerning the protection of children on the other hand.

As part of the research I performed an empirical questionnaire survey among teachers and media teachers. School education and teachers are obviously the key players in helping to mitigate the risks borne by children and youths as a result of today's media environment. This is the social group that can have a well-defined and substantial impact on the relevant social processes in the near future. Naturally, the study also identifies other relevant stakeholders, and in outlining the state's responsibilities in this realm it stresses the respective roles of public administration and media market players. Nevertheless, the starting point of any effort to promote media literacy ought to be

an understanding of the roles and attitudes of teachers. Correspondingly, I used a standard questionnaire survey to find out what teachers think of media freedom and about the question of how the media operate, and what type of relationship prevails between media and school education. My focus in this context was not on the contents that could be taught in a potential subject called media literacy, or the teaching methods used therein, but on basic attitudes, on finding out how teachers view the media environment and the media universe, and how they see themselves, that is their own role in this changing media environment. I evaluated the data thus collected using the method of statistical analysis.

III. Summary of the research results

The age of information

The first part of the study reviews those changes in the info-communications and media environment that result from the spread of digital technology and manifest themselves at the level of media consumption/use. According to the basic underlying concept of the information society, which we use to describe the prevailing social reality, we live in a society in which information has emerged as the decisive force underlying social organisation and the creation, processing, and transmission of information have become the fundamental sources of productivity and power. The information technology revolution has provided a humongous degree of storage capacity and incredibly fast-paced data transmission, which has in turn created the technical pre-conditions for a new quality of information production and transmission. The media environment and communication culture transformed by digital technology have produced an abundance of information that was previously unprecedented. In addition to the changes it has engendered in terms of the sheer volume of information, the spread of information technology has also led to a change in the quality of social relations. If we accept the proposition that the connections between humans and the intensity of said connections are decisive factors in shaping social co-existence, then we will also have to acknowledge that information technology has fundamentally reshaped the conditions under which connections between people are created; it has laid the infrastructural foundations for a new type of social organisation. This new technology provides the possibility of connection and communication at a far lower cost and far greater speed, and between far more people than was previously conceivable. The foundation of the new social order is the new type of interconnectedness between members of society. The growing density and extension of networks, along with the emergence of a network culture on the basis of information technology, combine to reshape the entire social structure. What underlies this process is the emergence of new forms of time and space. The most fundamental dimension of human existence is space, and the social meaning thereof is transformed in the network culture. The progressive development of the info-communications environment raises the possibility of increasingly separating physical presence from the performance of everyday responsibilities. The network culture of the information society creates the space for flows, and this provides the formal basis for the new social order. As a result of technology, physical space is increasingly losing its previously decisive role. Instead, networks offer the new basis for communication and connection, and they also provide the new framework for the way society and the individual within it operate. In addition to the changes in space, the dimension of time is also transformed. In the network structure, the sequentiality of processes vanishes, along with the established logic of passing time; linear perception is replaced by time leaps that become possible by virtue of hypertexts. Timeless time emerges, time management is transformed and the logic of

simultaneity becomes dominant.

As a result of the spread of digital technology and the information explosion, the economic, social, and cultural environment have fundamentally changed in the past quarter century. The explosion in the number of online and mobile platforms of information, and in the concomitant amount of information being disseminated, have resulted in a substantial transformation of the access to information, in the way information is disseminated and the way people communicate with one another. The ongoing transformation of media technology, the globalisation of network communication, and the growing population of social media platforms also transform the possibilities of human action. This transformation is not limited to our communication and communication patterns, but also has a decisive impact on the other areas of our lives. Technology is omnipresent in every tiny mundane act we perform. The media environment makes it possible to be continuously present in the media world, while the reverse also holds true: it makes it possible for the media to be present in our personal world. It is much more difficult to “turn off” the new media than the previous analogue media environment. Our lives are connected to technology on so many levels that for the people who live in today’s developed world an environment that is fully devoid of technology is hardly conceivable. This situation creates an ongoing openness towards the public, the various publicly accessible channels. It is up to us to decide how much time we spend in the various corners of the mediatised public sphere, and when and how we do it.

A new global network management, in which the role of information-related sectors is growing and becomes dominant, provides the material foundation of the information society. The data explosion, that is the quantitative growth in the amount of data, is accompanied by a change in quality as well. What is happening is not merely the expansion of the information sector. Instead, with the new services and new players in the information industry, a new quality of information flows is created. Globalising network communication features new and major players, such as the search engines (e.g. Google) designed to help the finding of information; the social media platforms that operate as the new interfaces for connecting information (e.g. Facebook, Twitter); or the global retailers whose services are available in the online sphere (e.g. Amazon). The collective term for these players is platform. By platform we mean those online interfaces that use automated technologies for organising data traffic geared towards establishing and maintaining business, commercial, and social connections. The defining features of platforms are the following: algorithm-governed data traffic, an internal regulation system that provides the structural framework for the platform, and a business model. It is important to emphasise that platforms are simultaneously technological, economic, and socio-cultural phenomena. Platforms are key players in the online information flows, and the algorithms they use define the characteristics of the latter. To put it in a very simplified manner, they decide who receives what information/content from the torrent of information swirling around the internet. The platform infrastructure of online providers describes a complex system of relations between users, forms of communication, technology, and business models, which gives rise to a particular combination of human and artificial intelligence.

A characteristic feature of platforms is that they create their own mechanisms and regulatory systems, with their own internal dynamics, which makes it difficult to describe, define, and manage them based on general categories. What this means in practice is that they independently define the features of the algorithms that regulates the flow of information, the criteria that govern the selection of information, and the character of their interaction with users. As a result of their size,

which is readily reflected in their market revenue and the numbers of their users, these platforms and the corporate behemoths behind them have become incircumventable players in global communications. Five giant platforms (Microsoft, Facebook, Google, Apple, and Amazon) dominate the internet market in global network culture, since the various sectoral platforms operate through them as well.

The operation of platforms generates many benefits from the perspective of users/consumers. One of these is, for example, that they offer an information pre-selection of sorts, that they customise information flows. As another advantage we can mention that they make it possible to circumvent more cumbersome, and occasionally more expensive, traditional institutions and solutions, that they simplify everyday organisational responsibilities, the process of keeping in touch with others, the organisation and operation of communities, and active social participation. Nevertheless, the dark side of their operation is that the corporations that operate such grand platforms as Facebook or Google themselves emerge as new information powers, and that with respect to the distribution of information, their operations lead to an asymmetry in their interactions/relations with users. The asymmetry manifests itself in the fact that while these platforms collect an inordinate amount of information about users, continuously “surveilling” and profiling them, the users for their part have hardly any knowledge of how the information thus collected is handled or used. Moreover, users have very limited access to information about the way platforms operate, since the providers typically invoke the concept of confidential business information to justify their decision to share scant information with the public about themselves or their operations. The information surplus on the side of the platforms, and the information deficit on the part of the users can result in rendering the position of the latter group vulnerable. The relevant literature refers to these providers as private information powers, and looks at them as new players in the information power space.

In light of the above, the lacking resolution thus far of the problem of asserting social control over globalised platform-based communication raises serious concerns and risks regarding both, the enforcement of individual rights and the democratic operation of the public sphere. A fundamental question that arises is how the public interest – i.e. such interests as transparency, credibility, security, privacy, and decency, for example – can be integrated into this world of platforms. However, a problem in this context is that the existing regulatory mechanisms deployed in the traditional nation-state framework are ill-suited for asserting and preserving these values.

Media use also manifests itself in a different dimension of the network society. While previously this typically denoted the use of traditional instruments of mass communication, the possibilities and chances of people to obtain information, as well as the relevant practices, today it no longer means just access to information but also active participation in the way society operates. With the transformation of the info-communications environment, the relationship between media and communication changed substantially. While previously media use meant the consumption of traditional mass media, these days traditional media have been augmented by social media platforms, and the processes performed with the help of technological devices used for individual communication have also become part of our media usage patterns.

This ongoing change affects every stratum of society, and digital media shape society to a hitherto unprecedented degree. The communication environment that has emerged as a result of technological progress has generated innumerable opportunities for access to information, for

learning and for participation in public communication. Yet in addition to many opportunities, the new communication environment also holds out numerous risks and dangers for both individuals and society. To mention but a few: the decisive role played by the platforms, the new information gatekeepers in this media environment; the filter bubble phenomenon emanating from an algorithm-dominated, individually customised information flow; the fragmentation of the public sphere; or the incredibly fast-paced, unfettered and limitless spread of fake news – all these are phenomena that raise the need for regulatory solutions that are still lacking.

The challenges of the convergent media space transform risk management and responsibility relations. In this new media environment, the user plays a greater role in avoiding the risks and dangers that pertain to her directly. The role of media literacy becomes more important in media usage. This change puts the media audiences in a new role. It requires media literate and autonomous users, which in turn raises the need for a new role for the state in the area of promoting media literacy.

Media literacy

Finding one's way in the network society and being able to participate in the information society are predicated on wide-ranging knowledge and a complex set of skills, which are captured by the umbrella term media literacy. In the second part of my study, I review how this concept has changed, I look at those segments of the concept of media literacy that can be best captured analytically, at the way the concept is used in various international documents. The concept of media literacy includes the totality of skills and knowledge that enable individuals to exercise discretion and selectivity in their dealings with media, to analyse and assess media critically. It also encompasses skills that empower individuals to protect themselves and their surroundings from the risks and threats lurking in the media environment and to use media for learning, self-expression, and participation in society and culture in an age-appropriate way. Media literacy can be described as the totality of literacy areas that react to the various aspects of the communication environment, as a multiple literacy that includes as its organic components digital, information, and critical literacy.

Media literacy in the context of fundamental human rights

As part of my research I investigated how the changes that have occurred in the functioning of the public sphere generally and in the media environment specifically impact the implementation of fundamental rights, and how the aforementioned raise the need for the performance of new state responsibilities with respect to the promotion of media literacy. We begin the process of defining the state's relevant responsibilities by locating the designated place of media literacy in the context of fundamental rights, by identifying its connection to other rights, which helps establish where media literacy is situated in the broader context of fundamental rights. The state responsibilities in the context of promoting literacy are undergirded by the constitutional rights that justify such a state engagement. The fundamental rights-based approach towards media literacy, and a detailed academic investigation of the latter has not been performed thus far. Previously, media literacy typically came up in the context of child protection and general education, but the legal literature did not provide many yardsticks that could serve as the basis of a fundamental rights approach in this area. The socio-economic changes stemming from digital technology affect a broad range of fundamental rights, the state's engagement with respect to promoting media literacy is necessitated primarily by considerations involving child protection, freedom of expression, and the protection of

cultural rights.

Children's rights

The enforcement of the rights established by the New York Convention on the Rights of the Child (1989), which laid the foundations at the international level for the protection of children, needs to be reconceptualised for the digital age. In the analogue world the protection of children from the detrimental impact of the media environment was typically rooted in a control-based approach: the rules were primarily aimed at restricting access and minimising the harmful impact of media. This was reflective of a media environment that was more manageable in terms of its size and transparency, where state control aimed at protecting the rights of children was more easily exercised over the activities of media players, and at the same time the technological preconditions were also given for attentive parents to exercise effective control over their children's media use. However, even as the consumption of online contents and mobile media usage account for an increasing slice of children's media consumption, as do user-produced contents and social media, the current regulatory solutions react to a media environment dominated by traditional mass media. There are hardly any elements in the current set of media law instruments that react to the changes observed over the past years in the media consumption patterns of children. The regulatory approach is dominated by the idea that protection is best realised through prohibitions and content restrictions, even though these hardly offer adequate solutions for the threats and risks emanating from the media environment that is being reshaped by digital technology. In light of the new risks threatening children's safety in the digital media environment, the prevailing approach is bound to be limited in its effectiveness. At this time, there should be a growing role for state engagement and intervention that aims to boost self-defence mechanisms, as well as the requisite skills for recognising and managing threats.

The international documents being drafted on the subject of child protection in the digital realm centre on addressing the digital dimension of rights, along with the expansion of the framework of interpretation that applies to existing rights and their enforcement rather than on amending the catalogue of existing rights. In the area of child protection, the digital era necessitates new regulatory and institutional solutions. The existing media law instruments aimed at the protection of children are no longer adequate for properly managing the risks emanating from the media environment. Preparing the children, making them aware of the dangers and risks is of growing importance, along with the knowledge and skills necessary for avoiding these dangers and risks. Looking at the issue from the angle of participation, the exploitation of the possibilities and opportunities offered by digital technology also depends on education and training. The set of media law instruments discussed above, which fundamentally focus on regulating the selection of media offerings, has become vastly inadequate for the proper implementation of the digital dimension of children's rights. Enforcing the rights of children necessitates a new approach towards designing the regulatory framework. The starting point of this approach is that the proper protections, along with the possibility to avail oneself of the opportunities that arise from the digital environment, need to be based on the competence to access and understand the relevant environment. This is not limited to the technical knowledge and skills necessary for access but also extends to the knowledge and skills that are necessary for a responsible and conscious use of the digital media environment. Correspondingly, providing media literacy is a pre-eminent instrument for asserting the rights of children in an information society. A focal aspect of the set of instruments deployed to implement

these rights is an education that fosters media literacy, which begins at the earliest point possible, i.e. already at the kindergarten age.

The digital dimension of children's rights provides the foundation for the state's involvement in promoting media literacy, as well as for the regulatory and institutional solutions deployed for the implementation of these rights. What is needed is the creation of a framework that simultaneously enables children to access the digital environment, to safely use online spaces, and to exploit the advantages inherent in the digital environment. The development of an adequate level of media literacy within the framework of the educational system can be identified as a state responsibility. Previously, teaching children the proper level of awareness in their use of the media environment, and helping them exploit the possibilities therein, was a responsibility that predominantly rested with the family. The educational system failed to provide sufficiently, or in some cases to any extent at all, for the proper training and education necessary to promote a creative and responsible media use. Due to the changes in the communication environment and in the digital devices used by children and youths, and on account of the digital generation gap, in the digital age parents have become less equipped to fulfil their previous role in providing the requisite media education. In addition to the education and development of children, the proper training of adults in society is also an important component of the state's responsibilities in this realm. The state needs to foster a social environment wherein children receive the requisite help for avoiding the dangers emanating from a world that has expanded to include online spaces, and for enforcing their rights within this newly expanded world.

Freedom of expression

The digital media environment has fundamentally reshaped people's information and communication possibilities. The communication space has expanded inordinately, and it simultaneously seconds as an arena for opinion formation, social discourse, and democratic will-formation. Digital technology has reshaped the structure of the public sphere: while in the analogue world traditional mass media were typically the central players in the public sphere, in the digital age contents generated and published by users play an increasing role, as do the world of social media and civic journalism. The architecture of cyberspace generates a hitherto unseen abundance of information, and new forums and channels of social discourse emerge. Many believe that as the harbinger of a new age in the public sphere, this change can be perceived as a process of democratisation of sorts. The new media environment offered by technology also provides the media consumer – who was previously relegated to a position of passivity – with the possibility to become an active media user who is involved in shaping the public sphere, an active participant in the political/public affairs discourse.

Not all the changes resulting from the transformation of the communicative space are a boon for democracy, however, they do not all engender greater democratisation. Numerous phenomena disturb the democratic functioning of the mediated public sphere. One limitation that manifests itself on the receiving side is that the abundance of information stemming from digital communication does not automatically result in a concomitant increase in interest towards public affairs content or in the acquisition of wide-ranging information. A further difficulty is that at some point the abundance of information can result in information overdose, which may cause apathy on the part of the consumers, it may result in their turning away from active engagement. Another

condition that can impact the receiving side is that the abundance of information necessitates new skills in terms of selecting and processing information, and the absence of the relevant skills and knowledge renders a substantial and active engagement in the realm of technology-induced digital communication impossible, and can thereby result in an expansion of the gap between those who are actively involved in this realm and those who are excluded from such communication.

The growth in the possibilities for active participation has served to undermine the power of traditional mass media that previously operated as information gatekeepers of sorts. This has led to an increase in the degree of freedom available in the communication environment. On the one hand, the internet provides the foundations of a diverse and readily accessible communication environment, while at the same time it also fosters new forms of exclusion, along with power hierarchies and structures of influence. The growth in the quantity of information has resulted in the appearance of new services. New types of services providers, such as search engines (e.g. Google, Bing, Yahoo) or other intermediaries guiding the flow of information (e.g. Facebook, MySpace, Twitter) have emerged. These platforms operate as new gatekeepers and power players in the information flow, and their actions actively influence the way in which the mediated public sphere operates.

The operation of these platforms is based on algorithm-driven, individually customised information flows, and one result is that on account of the inherent technological possibilities and because of business considerations, the media environment offers ever higher degrees of customisation in the information it provides. The internet itself has engendered an architecture and way of operation that helps people access information that matches their prejudices and pre-existing convictions, their given worldview. The mechanism of individually customised information thus exacerbates a previously observed attitude on the receiving end, namely that people are prone to prefer stances and information that they find appealing and that match their own, while they ignore information that does not mesh with their view of the world. The algorithms deployed by the intermediaries to direct information flows provide the technological background for this process, wherein the information extracted from the online activities of users is used to shape the information disseminated to the user, thereby locking her in an "information bubble" of sorts. This selection mechanism applies to the entire gamut of online operations, hence also to the flow of public affairs/political information. This phenomenon, which is called the "filter bubble," contributes to the emergence of a fragmented public sphere, which will encumber real public debates, the operation of a discursive public sphere.

In constitutional thought the right to expression is based on two constitutional foundations. According to the so-called constitutive justification, the right to expression is an individual right associated with self-expression; as such, it is based on human autonomy. The instrumental approach, by contrast, approaches the issue not from the perspective of the individual but from that of society. This approach posits that the right to expression is an instrument to ensure that ideas and opinions that can contribute to solving a community's problems can break through to the surface. The constitutional approach to the freedom of expression requires various types of state interventions, and it delineates various potential roles for the state. For one, in line with the respect for individual freedom, it must provide for the possibility of speech that is free of state intervention. Second, building on the participatory character of this liberty, the state must play an active role in ensuring diverse information.

The basis of free expression is the availability of diverse information. The regulatory instruments that secure media pluralism have thus far concentrated on the supply side, on creating rules that ensure the diversity of media offerings. In today's media environment, by contrast, media pluralism is not merely a supply side (source and content diversity) issue; the recipient, that is the diversity of her media use (exposure diversity), plays an increasingly important role. In assessing the new media environment, the emphasis is not on the abundance of information – after all an unprecedented amount of diverse information is available now – but on the actual use of diverse information, on assessing the diversity of media usage. Media usage is far more individualised, and diversity depends on individual awareness, preparedness, and competences. Individual knowledge, abilities, and attitudes have a fundamental impact on the diversity of media use and information, as well as on participation in public communication.

Numerous risks that touch upon the democratic operation of the public sphere can be identified in the information environment that is being transformed as a result of digital technology: the emerging dominance of new global services that actively shape information flows; the new power concentration in the communication environment resulting from the entrance of information gatekeepers; the mechanism of individually customised information flows; the individualisation of media usage; and, in connection with the latter, the fragmentation of the public sphere. The transformation in the structure of the public sphere also raises the necessity of rethinking the state's involvement in ensuring media pluralism as well as the relevant regulatory instruments. The prevailing approach that focuses on the diversity of source and content needs to be expanded because the possession of a certain necessary level of individual media literacy is increasingly emerging as a pre-condition for ensuring that the democratic functions inherent in the communication environment can be actualised. In today's media environment, the exercise of the right to information and the democratic functioning of the public sphere are predicated on a vastly higher number of prepared citizens with greater levels of awareness. In other words, promoting media literacy presents itself as an instrument of the democratic public sphere and of the culture of democratic participation. With respect to the freedom of expression, the attainment of user knowledge and skills that ensure diverse information in the digital age is contingent on the state's involvement, which justifies the creation of a regulatory/institutional environment the impact of which extends to all of society.

The right to education

We can also approach the fundamental rights aspects of the state's role in the acquisition of media literacy, the content and scope of the state's responsibilities in this realm, from the perspective of the right to education. Learning reflects the essence of the human condition, it is a fundamental precondition of the individual's self-realisation, of the fulfilment of her personality, and of her participation in social life. From a fundamental rights perspective, in documents of international law and in the constitutions of individual states this right is enshrined in the right to education. In addition to education narrowly understood, it also subsumes the right to participation in cultural life and the right to enjoy the benefits of cultural and scientific life. The right to education can be regarded as a key right that is necessary for the realisation of a number of other fundamental rights. It is of pre-eminent importance in the operation of a democratic state based on the rule of law because without the proper knowledge and education, citizens cannot exercise their rights and obligations, they cannot actively participate in social life.

The specific substance of the state's responsibilities emanating from the right to education changes over time, it is contingent on the contents of the knowledge and education that need to be conveyed at the given age to ensure that the individual can develop her personality, pursue her happiness, and participate in the social division of labour. In a knowledge-based network society, the right to education can only be realised in an education system that prepares students for navigating the social environment that has become expanded by online spaces, and which conveys the knowledge and promotes the skills that help the coming generations of children and youths to effectively use the new information environment and to actively participate in the knowledge-based society.

Media literacy is a core competence in the broader concept of life-long learning. In light of the changed information environment, it is a basic skill that is also a precondition of successful participation in the labour market and in social life. Promoting media literacy cannot be limited to children and youth only, it must be aimed at society in its entirety.

The info-communications environment and the changes we discussed with respect to the way the media work in our time have combined to create a role for the state which stems from the right to education. In the interest of ensuring that the principles of equal opportunities and social participation prevail, it is the state's responsibility to design such formal and non-formal educational and other institutional solutions that ideally provide the possibility for everyone to acquire the knowledge and skills that are necessary to navigate the information environment and to actively participate in social life.

The state's responsibility in the area of media literacy

The fundamental rights analysis demonstrates the need for the state's involvement in promoting media literacy, and at the same time it also designates starting points and directions for the implementation of the relevant state responsibilities. Even though numerous international documents, research, and expert analyses have emphasised the need for the state's involvement aimed at promoting media literacy, thus far neither the European Union nor individual member states have presented a comprehensive regulatory framework that applies to all the areas that need to be covered by such a document. The documents available look at the problem primarily at the policy level, that provides the context where they identify problems, questions, and solutions, and where they advance proposals for resolving the responsibilities thus delineated. However, these documents can also be used as the basis for drawing up a map of the relevant issues that can serve as the starting point for designing the regulatory and institutional framework aimed at promoting media literacy.

The conceptual starting points for promoting media literacy

Reviewing the various strategic and policy documents as well as expert analyses that have been drafted in recent years, we can identify the common components that unite them. These in turn can serve as the conceptual starting points for outlining the state's involvement in this area.

The promotion of media literacy must be realised by way of coordinating activities involving a wide variety of areas and actors, which is why it should be seen as delineating a cross-cutting set of responsibilities. The role of the education system in this framework is pre-eminent, in both its formal and informal manifestations, as are the institutions of child protection, the media and technological

industries, the other areas of culture, and the academic sphere. In addition to state and municipal and regional government bodies, the role of NGOs and industrial players is also vital, and this implies that the promotion of media literacy is not solely the state's responsibility. Nevertheless, the state does play a key role in ensuring that the other stakeholders are involved in the process.

On account of the cross-cutting character of the underlying goal, the task of coordinating and monitoring the performance of the diverse responsibilities concerning the promotion of media literacy is of pre-eminent importance among the various responsibilities that must be met in this realm. This process must make sure that a governance perspective prevails, which means that decisions must be rendered by public policy networks comprising state and non-state stakeholders. The governance perspective that guides the process of media literacy promotion provides the space for manifesting and asserting the interests of all stakeholders.

Media literacy is organically intertwined with civic participation, which is a precondition for the operation of a democratic public sphere. The promotion of media literacy presumes a state-provided framework in which a political culture that undergirds the democratic operations of society shapes the processes whereby public power is exercised in the short and long term. A media literate society presumes a media system that operates in a way which ensures that communication rights prevail. Unless the rights of free expression, freedom of the press, and freedom of information prevail, and unless there are independent media, it is difficult to imagine how efforts to promote media literacy might reach wide swaths of society. All this is contingent on the state's ability of self-restraint in order to ensure the operation of an independent media that operates free of political influence. At the same time, it also presumes the involvement of the state, namely in the creation of the framework that is necessary for the formation and operation of a democratic public opinion; in creating the regulatory environment and institutional framework to ensure the operation of a media market that promotes the free flow of information and media contents, as well as the exercise of the right to information.

The promotion of media literacy hinges to a significant extent on the given country's set of democratic institutions, its cultural characteristics, education system and the specificities of its media environment. Consequently, in addition to common points of departure, it is also important to stress that the regulatory and institutional framework must be designed with due consideration of the specific social, cultural, and educational context and environment.

Areas of the state's responsibility

Based on the documents analysed during the research it is possible to piece together a mosaic where the different pieces represent the areas calling for intervention or regulation in order to institutionalise media literacy:

- developing formal and non-formal education
- establishing the background for research and scientific activity
- developing tools to assess the level of media literacy
- developing media environment
- establishing institutional framework for coordination between the stakeholders
- defining the financial background and allocation system

This description of the state roles focuses on the developmental aims and the tasks regarding media literacy, however some areas need cross-cutting solutions and can be of concern to many stakeholders and sectors.

Developing the Education and Training System

In keeping with the principle of lifelong learning, media education and media teaching must be integrated from a very early age across the entire spectrum of education and training. The goal of the development of the institutional system is to provide an educational and training framework appropriate for each age group and in line with actual development needs, from preschool through adult-education institutions. The National Core Curriculum, the programme regulating preschool education, teacher training and cooperation with industry actors all play key roles in the shaping of the education system. As part of the development, there is a need to standardise output requirements in connection with the progress of media literacy and to provide appropriate teaching materials. In addition to formal education, it is also necessary to develop the institutional system of informal education. It is a regulatory task to establish the regulatory framework providing the impetus for media education programmes at cultural and social institutions managed either by local governments or other entities, and to establish the professional conceptual framework and financial background for this.

Research and Creating the Scientific Background

No single generally accepted and uniformly handled research environment has evolved in the scientific community with respect to the development of media literacy. The area covers multiple research fields, and related studies are ongoing in a number of disciplines, including media sciences, sociology, psychology, education, information technology and economics. Yet media literacy today remains a cluster of constituent fields, which has not yet evolved into one scientific area with a single field of research. It thus has tremendous significance whether an organisational base is established which can attempt to bring together these diverse and multidirectional areas, each relying on different methodology, to create a single comprehensive approach and methodological background.

The long list of research topics requiring state involvement includes media consumption; the study of media usage; impact and understanding studies; the media environment; research into the functioning of the media and info-communications market; studies of media portfolio characteristics; social risks and dangers in the media environment; examinations of the characteristics of gaps in participation; identification of affected and at-risk parts of society; assessing the level of media literacy; research into education methodology; and analyses of the effectiveness of the development of media literacy.

Assessing media literacy

The comprehensive development of media literacy presupposes the creation of a specialised assessment system, which would form a part of the state's role – thus, coming up with the assessment system would be a task for the state. This is due not only to the complexity of the assessment system and its inherent difficulties, but also to the fact that the establishment of a comprehensive assessment system is the point of departure for state intervention. The assessment of media literacy is necessary to define the specific tasks of state intervention: already when drafting

the media literacy policy, but also later as well, to assess the effectiveness of the development process and to evaluate the operations of the institutional framework.

Additionally, there is a need to develop assessment systems which measure the effectiveness of education and its various specific phases – i.e. which provide information on the development of the level of the media literacy of students and of the effectiveness of schools-based development. The monitoring system helps ensure that gaps are detected and that it is possible to assess possible training and infrastructural development needs.

Developing the media environment

The level of the media literacy of society interacts closely with the media pluralism and the diversity and quality of the media supply. The all-time level of media literacy is assisted and developed by the high-quality media supply which satisfies many target groups, and by journalism which complies with professional standards and helps people to be informed in a proper way. This is also true the other way around; a higher level of media literacy creates demand for the content of innovative industry, improves the media market conditions of quality journalism and news industry. In other words, a higher level of media literacy improves the proper operation of the democratic publicity. A new task of the state is to create a regulatory environment the purpose of which is to establish the media supply ensuring the development of media literacy. A key element is to determine precisely the role public service media and other industry actors are to play. The supply of the content which develops media literacy and editorial practices aimed at developing media literacy are necessary elements of describing the tasks of the public services. Parts of the regulatory field are creating special editorial concepts and guidelines and establishing the institutional framework necessary for the enforcement of said guidelines. A further regulatory area is the instigation of media industry actors to provide content supportive of improving media literacy, and to ensure that the issue of media literacy remain consistently on the agenda.

An Institutional System Ensuring Coordination

The development of media literacy affects the activities of a number of organisations performing state tasks. Public education, higher education, adult education, media supervision, child protection institutions and academia are all involved. Additionally, it is not only about the operation of the state's system of institutions, but civil society and actors of the media industry play a part in performing relevant tasks as well. Because the area is defined as a set of cross-cutting tasks, it also means that activities aimed at development overlap or may overlap one another, and interact with one another; therefore, utilising synergies is a key element. The institutional framework must be developed based upon existing organisational elements.

The main regulatory task is to create the institutional conditions ensuring coordinated action among interested actors and organisations. It is necessary to establish an organisation which has an exclusive role in the coordination of the tasks, which as a single entity represents within the state system of institutions the cause of the development of media literacy, and which is given the opportunity to shape and coordinate the activities of other state actors in various specialised fields. Such a top-level body is not responsible only for coordinating and designating tasks, but for its own tasks as well.

Financing and allocation of resources

One priority area for the development of the institutional framework is the regulation of the extent and usage of resources necessary for the development of media literacy. When elaborating the financing mechanism, it must be taken into consideration that development is a complex, cross-sectoral task requiring coordination among different areas, and that it requires a long term development strategy. The financing mechanism system must affect all actors and must be stable and long term in scope.

The media regulation set of tools aiming to develop media literacy

From the state roles regarding development of media literacy I examined the possibilities of the media regulation in greater detail. Development of media literacy concerns many traditional fields of media regulation, such as the field as media pluralism, child protection and media supervision. The regulatory aims and intervention fields go beyond the regulation of the traditional broadcasters and media services and define aims and tasks in terms of the whole media world. The set of regulatory instruments can be identified in three separate issues: defining the tasks of the public service media, defining the tools, which aim to get media market players involved in the development of media literacy and establishing an institutional framework for coordination of the state tasks.

As the public service media is the key role-player of the development, there is a need to give public service media precise and detailed mandate to develop media literacy of the whole society. Mandate should be given in a platform neutral form. The tasks of the public service media cover three main areas: creating a trusted and creative media space for children, providing media supply which develops media literacy in terms of both in linear and in non-linear services, getting public service media involved in the improvement of formal education and getting them to support the educational system. As part of the regulatory framework, there is a need to complete the supervisory system by adding rules, which ensure evaluation and society control regarding results of the mandate.

In addition to the rules with regard to public service media, another media regulatory area is to encourage activity of the other market players as well. Not only the traditional media services are concerned but also other players of the media ecosystem: telecommunication service providers, internet service providers, internet intermediaries as well. As an institutional framework, a kind of co-regulation system can be offered as a solution in which the regulation framework can be created together by the market players and the state organisations. In this system, the participation of the market players results in financial encouragement. In the co-regulation framework the following should be ensured: the development of the professional editorial guidelines for improving media literacy, development of the media supply, and the establishing the cooperation between the media players and the education system. In this framework the top-level media literacy body is given mandate to coordinate and operate the co-regulation system.

Failures in improving media literacy in the last years revealed that there is a need for another institutional system because of the change of the paradigm behind the improvement and the cross-cutting features and complexity of the state role. The institutional framework should ensure two fundamental functions. On the one hand it should provide a platform for stakeholders to cooperate on, because the framework must be designed so as to make it capable of fulfilling a governance perspective. On the other hand, there is a need for designing a top-level body, which will function as

a central actor of the public policy network, governs and organises development of media literacy. Because these two functions are interrelated, it is reasonable that both of them will be fulfilled by one organisation.

Media supervision and education are the current state activity's dominant areas, which should be considered as starting points of creating a new institutional framework. There is a need to establish a top-level coordinator body that has a stronger connection to neither area, but has enough power towards both of them. As the frame to define the scope of the top-level body, we may use the tasks, which were fulfilled by the media authority, and the tasks in the education system strongly connection with development of media literacy from the side of the education. The main task of the body is to represent the development of media literacy in the state's system of institutions. It offers a platform for stakeholders (state bodies, industry actors or civil society) to cooperate, elaborate tasks, and coordinate their fulfilment. It has research activity with a view to the interdisciplinary nature of media literacy. The body's activity includes the creating of a conceptual framework for the development of media literacy to be presented in the public education system as part of the core curriculum; shaping, as appropriate, the structure of higher education and teachers' specialised training; participating in the provision of teaching materials related to media education. In addition to these, it supports media education programmes, represents and promotes media literacy in the public discourse through publicity campaigns and coordinates the development of the media in non-formal education. The top-level body will assume tasks of other state bodies and will participate in the performance of their tasks.

A set of strong guarantee elements will ensure its unique public law position, one justified by the significance of media literacy in a democratic society. While it operates as a public administration body, guarantees of its professional independence must be provided through its system of management and supervision as well as through its organisational structure. In public administration, it will appear not as a component of any one branch but as an independent government institution.